



Vergi Harcamaları ve Gelir Eşitsizliği İlişkisinde Kurumsal Kalitenin Rolü

The Role of Institutional Quality in the Relationship Between Tax Expenditures and Income Inequality



<https://doi.org/10.25204/iktisad.1771200>

Uğur ÇİÇEK*

Öz

Makale Bilgileri

Makale Türü:
Araştırma
Makalesi

Geliş Tarihi:
23.08.2025

Kabul Tarihi:
27.09.2025

© 2025 İKTİSAD
Tüm hakları
saklıdır.



Bu çalışmada, vergi harcamaları ile gelir dağılımı arasındaki ilişkide kurumsal kalite unsurunun etkisinin olup olmadığı incelenmektedir. Bu amaçla 2006–2022 döneminde Almanya, ABD, Arjantin, Avustralya, Brezilya, Fransa, Hindistan, İngiltere, Kanada ve Meksika'dan oluşan on ülkenin yıllık verileri kullanılmış ve panel regresyon yöntemi uygulanmıştır. Gelir eşitsizliği bağımlı değişkeni, Gini endeksi ile ölçülmektedir. Vergi harcaması ise, vazgeçilen vergi gelirlerinin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla içindeki payı ile temsil edilmiştir. Analiz sonuçları, vergi harcamalarının doğrudan etkisinin gelir eşitsizliğini artırıcı yönde olduğunu göstermektedir. Ancak kurumsal kalite göstergeleri modele dâhil edildiğinde sonuçlar farklılaşmaktadır. Yolsuzluğun kontrolü, hükümet etkinliği, düzenleyici kalite, hukukun üstünlüğü ve demokratik hesap verebilirlik gibi alanlarda güçlü kurumlara sahip ülkelerde vergi harcamalarının eşitsizliği artırıcı etkisi zayıflamakta, siyasi istikrarın yüksek olduğu ortamlarda ise bu etki tersine dönerek eşitsizliği azaltıcı bir işlev kazanmaktadır. Bulgular, vergi harcamalarının gelir eşitsizliği üzerindeki olumsuz etkisini azaltmaya yönelik olarak uygulanacak maliye politikalarının kurumsal reformlarla bütüncül biçimde ele alınması gerektiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Vergi harcamaları, kurumsal kalite, gelir eşitsizliği.

Abstract

Article Info

Paper Type:
Research Paper

Received:
23.08.2025

Accepted:
27.09.2025

© 2025 JEBUPOR
All rights
reserved.



This study analyses whether institutional quality has an impact on the relationship between tax expenditure and income distribution. To this end, annual data from ten countries — Germany, the USA, Argentina, Australia, Brazil, France, India, the UK, Canada, and Mexico — for the period 2006–2022 were used, and the panel regression method was applied. The dependent variable, income inequality, is measured by the Gini index. Tax expenditure is represented by the share of foregone tax revenues in Gross Domestic Product. The analysis reveals that tax expenditures directly increase income inequality. However, the results differ when institutional quality indicators are included in the model. In countries with strong institutions in areas such as corruption control, government effectiveness, regulatory quality, the rule of law, and democratic accountability, the inequality-increasing effect of tax expenditures weakens. Conversely, this effect reverses and becomes inequality-reducing when political stability is high. The findings suggest that fiscal policies aimed at reducing the negative impact of tax expenditures on income inequality should be integrated with institutional reforms.

Keywords: Tax expenditures, institutional quality, income inequality.

Atıf/ to Cite (APA): Çiçek, U. (2025). Vergi harcamaları ve gelir eşitsizliği ilişkisinde kurumsal kalitenin rolü. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 10(28), 902-916. <https://doi.org/10.25204/iktisad.1771200>

*ORCID Dr. Öğr. Üyesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü, ugurcicek@mehmetakif.edu.tr

Extended Abstract

Introduction:

Income inequality has become a global challenge that threatens not only economic growth and the sustainability of welfare but also social cohesion, democratic legitimacy, and institutional stability. Tax expenditures — encompassing exemptions, deductions, exclusions, and credits — are indirect fiscal policy instruments that have significant effects on income distribution. Although these instruments are theoretically expected to serve objectives such as social justice, investment, and development, in practice, they often provide disproportionate benefits to high-income groups and thus exacerbate inequality. This study is based on the hypothesis that tax expenditures may have an inequality-reducing effect in countries with strong institutions, while producing the opposite effect in weak institutional environments.

Literature Review:

The concept of tax expenditures was systematically defined by Surrey (1973) and described as “hidden subsidies” within public budgets. Subsequent studies (Zodrow, 2003; Zee, 2005; Baneman et al., 2012; Burman et al., 2008; Prammer, 2011) revealed that these expenditures often lead to regressive outcomes. Avram et al. (2014) and Figari & Paulus (2015) emphasised through micro-simulation analyses that well-targeted tax credits can reduce inequality, whereas more recent reports (OECD, 2010; 2024; Redonda et al., 2024) highlighted that most countries still lack transparency and accountability mechanisms in reporting and evaluating tax expenditures. Studies such as Gupta et al. (2002), North (1990), and Chong & Gradstein (2007) demonstrate that strong institutions tend to mitigate inequality, while weak institutions exacerbate it. Nevertheless, research directly examining the interaction between tax expenditures and income inequality within the context of institutional quality remains limited. This study aims to fill this gap by providing an integrated analysis.

Methodology:

The study employs a panel regression model using data from 10 countries (Germany, the United States, Argentina, Australia, Brazil, France, India, the United Kingdom, Canada, and Mexico) covering the period 2006–2022. The estimation uses the Driscoll–Kraay fixed-effects model, which accounts for cross-sectional dependence and heteroscedasticity, producing robust standard errors. Interaction terms between tax expenditures and each indicator of institutional quality are incorporated to test the moderating effect of institutional quality. The indicators include control of corruption, government effectiveness, regulatory quality, political stability, rule of law, and democratic accountability, obtained from the Worldwide Governance Indicators (WGI) database.

Findings and Discussion:

The baseline model results indicate that tax expenditures have a positive and statistically significant effect on income inequality. However, this effect weakens or becomes statistically insignificant in countries with high levels of institutional quality—particularly in areas such as corruption control, government effectiveness, regulatory quality, rule of law, and democratic accountability. In contexts with high political stability, the coefficient of tax expenditure turns negative, implying that tax expenditures can serve as tools for reducing inequality rather than worsening it. These findings suggest that as institutional quality improves, fiscal policy instruments become more aligned with the objectives of social welfare and equity.

Conclusion and Policy Implications:

The study concludes that the impact of tax expenditures on income inequality is highly sensitive to institutional quality. In weak institutional settings, tax expenditures tend to deepen inequality, while in strong institutional environments, this adverse effect diminishes or even reverses. Three major policy implications emerge: (1) Institutional integration: Tax expenditures should not be viewed merely as technical fiscal instruments but as part of a broader governance and institutional quality framework. (2) Transparency and accountability: The legal basis, target groups, and fiscal impacts of tax expenditures should be regularly reported, and auditing mechanisms must be strengthened. (3) Targeted social design: Strengthening targeting mechanisms for low-income groups can enhance the social benefits of tax expenditures. In conclusion, the findings underscore that the fight against income inequality cannot rely solely on fiscal tools but must also involve comprehensive institutional reforms to ensure equitable and sustainable outcomes.

1. Giriş

Gelir dağılımı eşitsizliği, günümüz küresel ekonomilerinde sadece ekonomik performansın değil, aynı zamanda toplumsal uyumun, demokratik meşruiyetin ve kurumsal istikrarın sürdürülebilirliği açısından en kritik meselelerden biri olarak tartışılmaktadır. Yükselen eşitsizlik düzeyleri, ekonomik büyümenin kapsayıcılığını sınırlamakta, yoksulluğu kalıcı hale getirmekte, toplumsal tabakalaşmayı derinleştirmekte ve kamu politikalarına duyulan güveni zedelemektedir. Ayrıca gelir eşitsizliği, ekonomik sorunlar kadar sosyal sorunlara da yol açan bir olgudur (Koç vd., 2024). Bu nedenle, gelir eşitsizliğinin nedenleri ve bu sorunun çözümüne yönelik politika araçlarının etkinliği, günümüz iktisat literatürünün ve kamu politikalarının en tartışmalı konularından birini oluşturmaktadır.

Bu tartışmalar içinde vergi harcamaları özel bir önem taşımaktadır. Vergi muafiyetleri, istisnalar, indirimler ve krediler gibi uygulamalar yoluyla devletlerin bütçe üzerinde doğrudan görünmeyen ancak fiili olarak mali kaynak tahsisini etkileyen vergi harcamaları, ekonomik ve sosyal hedeflere ulaşmak için kullanılan dolaylı maliye politikası araçlarıdır (Surrey, 1973). Bu araçlar, teoride düşük gelirli grupları desteklemek, yatırımları teşvik etmek ve bölgesel kalkınmayı hızlandırmak gibi hedeflerle savunulsa da pratikte çoğu zaman yüksek gelirli gruplara orantısız fayda sağlamakta ve gelir eşitsizliğini artırıcı sonuçlar doğurmaktadır (Baneman vd., 2012). Bununla birlikte, düşük gelir gruplarına yönelik vergi kredileri veya hedefli istisnalar eşitsizliği azaltıcı etki yaratabilmektedir (Immervoll ve Richardson, 2011; Figari ve Paulus, 2015). Vergi harcamaları bu yönüyle, kamu harcamalarının şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkelerine tabi olmayan “örtük sübvansiyonlar” niteliği kazanmakta ve mali disiplin kadar toplumsal adalet açısından da yoğun tartışmalara konu olmaktadır (Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD], 2010). Dolayısıyla, vergi harcamalarının gelir dağılımı üzerindeki net etkisi, yalnızca araçların teknik tasarımına değil, aynı zamanda uygulandığı kurumsal bağlama da sıkı sıkıya bağlıdır.

Kurumsal kalite bu noktada belirleyici bir değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Hukukun üstünlüğü, yolsuzluğun kontrolü, hükümet etkinliği, düzenleyici kalite ve demokratik hesap verebilirlik gibi boyutları içeren kurumsal kalite; kaynak tahsisinde şeffaflığın, hesap verebilirliğin ve etkinliğin sağlanmasında kritik bir rol oynamaktadır (Kaufmann vd., 2011). Güçlü kurumların bulunduğu ortamlarda vergi harcamaları toplumsal refahı artırıcı bir araç haline gelebilirken; zayıf kurumsal yapılarda aynı araç, rant kollama, yolsuzluk ve ayrıcalıklı gruplara kaynak aktarımı mekanizmasına dönüşmektedir (Gupta vd., 2002).

Bu çalışmada, vergi harcamaları ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkide kurumsal kalite performansının etkili olup olmadığı incelenmek üzere 2006-2022 dönemine ait yıllık veriler kullanılarak 10 ülke (Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Arjantin, Avustralya, Brezilya, Fransa, Hindistan, İngiltere, Kanada, Meksika) için panel regresyon yöntemi tercih edilmiştir. Panel regresyon yönteminin kullanılmasının temel nedeni, hem zaman boyutunu (2006–2022) hem de ülkelerarası farklılıkları aynı anda dikkate alarak daha güvenilir ve genellenebilir sonuçlar üretmesidir. Ayrıca bu yöntem, ülkeler arasında gözlemlenemeyen heterojenliği sabit etkiler aracılığıyla kontrol etme imkânı sağlamakta ve böylece vergi harcamaları ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkinin kurumsal kaliteye bağlı etkilerini daha sağlıklı biçimde test etmeye olanak tanımaktadır. Analize dâhil edilen ülkeler, vergi harcamasına ilişkin verilerin erişilebilirliği sınırlı olduğundan, veri bütünlüğünü sağlamak amacıyla bu şekilde seçilmiştir.

Literatürde gerek vergi harcamalarının gerekse kurumsal kalitenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkileri yoğun biçimde incelenmiş olsa da bu iki unsurun etkileşimini sistematik biçimde analiz eden çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu çalışma, her iki unsuru bütüncül bir yaklaşımla panel veri analizi çerçevesinde birleştirmekte ve vergi harcamalarının eşitsizlik üzerindeki etkisini kurumsal kalite düzeyine bağlı etkileşim terimleri üzerinden test etmektedir. Dolayısıyla kullanılan yöntem hem ülkelerarası karşılaştırmaya hem de kurumsal kalitenin dağılımsal sonuçlar üzerindeki farklılaştırıcı rolünü ampirik olarak ortaya koymaya imkân tanımaktadır. Çalışma, bu açıdan literatürdeki boşluğu doldurmayı ve özgün bir katkı sunmayı hedeflemektedir.

2. Kavramsal Çerçeve

Vergi harcamaları, kamu bütçesinde doğrudan gelir veya gider kalemi olarak yer almayan, ancak vergi sistemi içinde sağlanan istisna, muafiyet, indirim ve ertelemeler yoluyla belirli ekonomik ve sosyal hedeflere ulaşmayı amaçlayan dolaylı bir mali politika aracı olarak tanımlanmaktadır (Surrey, 1973; Zodrow, 2003). Vergi harcamalarının başlıca hedefleri arasında yatırım teşviki, bölgesel kalkınmanın desteklenmesi, Ar-Ge faaliyetlerinin artırılması ve belirli sosyal grupların korunması yer almaktadır (Burman vd., 2017). Geleneksel kamu harcamalarından farklı olarak vergi harcamaları, bütçe kalemlerinde açıkça yer almadığı için kamu maliyesi üzerinde örtük bir yük oluşturarak şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri bakımından çeşitli tartışmalara neden olmaktadır (OECD, 2010).

Surrey (1973), vergi harcamaları kavramını sistematik biçimde ortaya koyarak, bu harcamaların görünmez bütçe giderleri olduğuna ve geleneksel kamu harcamalarına benzer bir mali yük yarattığına dikkat çekmiştir. Surrey, birçok vergi harcamasının vergi eşitliği, ekonomik verimlilik veya yönetim kolaylığı gibi fikir birliği ilkelerini ihlal ettiğine inanmakta ve vergi teşviki önerilerini vergi harcamaları olarak yeniden ifade etmekteydi. Ardından bu önerilerin eşitliğini, verimliliğini ve idari sonuçlarını harcama talepleriymiş gibi analiz ederek, politika yapıcılarının bu tür birçok önerinin adil, verimli ve basit bir gelir vergisi sistemi hedefiyle tutarsız olduğunu fark edeceklerini ummaktaydı (The Joint Committee on Taxation, 2008). Surrey'in vergi harcamaları kavramı ile ilgili bu düşünceleri resmi olarak kabul görmesine rağmen, bütçe yapma sürecine tam olarak entegre edilememiş ve hedeflerine ulaşmada büyük ölçüde başarısız olmuştur. Bu başarısızlığın nedeni temel bir teorik zayıflığa dayanmaktadır. Surrey, vergi harcamalarını “normatif gelir vergisinden” sapmalar olarak tanımlamakta ve normatif gelir vergisi de Haig-Simons'ın gelir (ekonomik gelir) “bir bireyin tüketimi artı belirli bir dönem boyunca net değerindeki değişim” tanımına dayanmaktadır. Ancak bu tanımda tüketimin ne anlama geldiği konusunda önemli tartışmalar mevcuttur. Dahası, Surrey'in normatif vergisi, çeşitli siyasi ve idari kaygıları karşılamak için ekonomik gelirden önemli sapmalar içermektedir; bu uzlaşılar, normatif gelir vergisi fikrini, vergi harcaması kavramını ikna edici gücünden yoksun bırakacak kadar öznel hale getirmiştir (Thuronyi, 1988).

Vergi harcamalarının gelir dağılımı üzerindeki etkileri büyük bir öneme sahiptir. Çeşitli ampirik araştırmalar, vergi istisna, muafiyet ve indirimlerinin genellikle yüksek gelir gruplarına orantısız fayda sağladığını göstermektedir (Baneman vd., 2012; Prammer, 2011). Baneman vd. (2012), ABD için yaptıkları kapsamlı dağılım analizinde, bireysel gelir vergisi harcamalarının yaklaşık %70'inin en üst %20'lik gelir grubuna aktarıldığını rapor etmiştir. Bu bulgu, vergi harcamalarının teoride öne sürülen sosyal destek amacının pratikte yüksek gelirli kesime örtük sübvansiyon sağladığını göstermektedir. Prammer (2011) Avrupa ülkeleri için yaptığı çalışmada benzer şekilde, vergi harcamalarının regresif bir yapı sergileyerek gelir eşitsizliğini derinleştirdiğini ve özellikle dolaylı vergi istisnalarının düşük gelirli gruplar için yetersiz kaldığını ifade etmektedir.

İhtiyaç sahiplerine fayda sağlayan çoğu sübvansiyon programının aksine, vergi harcamaları genellikle “baş aşağı” bir etki yaratmaktadır. Vergi harcamalarından sağlanan faydalar, alıcının servetiyle birlikte artma eğilimindedir. Vergi harcamaları sadece vergi ödeyecek kadar geliri olan kişilere fayda sağladığı için tersine bir sübvansiyon ortaya çıkmakta ve hatta, vergi harcaması bir indirim veya istisna olarak yapılandırılmışsa, faydanın değeri alıcının marjinal vergi oranı ve dolayısıyla vergilendirilebilir geliri ile artmaktadır. Örneğin, savaş ücretlerinin vergi dışı bırakılması, daha yüksek marjinal vergi dilimlerindeki vergi mükellefleri için daha faydalıdır. Ev ipoteği faizi için yapılan kesinti başka bir örnek teşkil etmektedir. Bu indirim, yoksulları dışarıda bırakan, ancak daha varlıklı vergi mükelleflerine gelirlerine ve evlerinin değerine bağlı olarak daha büyük avantajlar sağlayan bir ev sahipliği sübvansiyonu anlamına gelmektedir (Thuronyi, 1988).

Vergi harcamaları, suistimale, yolsuzluğa ve adaletsizliğe açıktır ve genellikle yüksek gelirli bireyleri ve firmaları kayırmaktadır. Ayrıca vergi mevzuatının karmaşıklığını artırarak daha yüksek yönetim maliyetlerine ve potansiyel yolsuzluğa yol açabilmektedir. Kolayca tanımlanabilen çok sayıda kişiye yardım sağlamak gibi politika hedeflerine ulaşmada bazen etkili olsa da özellikle iş ve

yatırım teşvikleri yoluyla ekonomik büyümeyi teşvik etmede genellikle maliyetli ve etkisiz kalmaktadır. Bu teşvikler, ülkeler arasında bir "dibe doğru yarış" yaratarak kamu gelirlerini azaltabilmekte ve temel kamu hizmetlerine yatırımı sınırlayabilmektedir. Ayrıca vergi harcamaları hükümetlerin mevcut kaynakları etkin kullanma, kaynakları temel olmayan amaçlara tahsis etme ve yüksek gelirli hanelere orantısız bir şekilde fayda sağlamayı engelleme gibi yükümlülüklerini ihlal edebilmektedir. Vergi harcamalarına karşı çıkan argümanlar da şeffaflık eksikliğini, yüksek maliyetini, etkisizliğini ve yatırım kararlarını uygulamadaki verimsizliğini vurgulamaktadır. Bu sorunları hafifletmek için, vergi harcamalarının yasal bir dayanağa sahip olması, kapsamlı bir politika çerçevesi dahilinde verilmesi ve merkezi denetime, kamuoyunun katılımına ve şeffaflığa tabi olması gerekmektedir. Birçok ülke vergi harcamaları ile ilgili raporlar yayınlamakta olup bu raporların çoğu kapsamlı raporlar olarak görülmemektedir. Kapsamlı bir rapor bazı unsurları içermelidir. Vergi harcamalarının açık bir tanımını (yani sağlanan tercihin türünü), yürürlük başlama ve bitiş tarihlerini ve her bir hükmün yasal dayanağını sağlayan kanun veya kararnameyi içeren bir liste oluşturulmalıdır. Vergi harcamalarının vergi kanununda yasal bir dayanağı olmalıdır. Vergi harcamaları, özellikle de yatırım teşvikleri, vaka bazında müzakere edilmemeli, kanunla belirlenmelidir. Sözleşmeler, kararnameler ve yönetmelikler yoluyla sağlanan vergi teşvikleri genellikle uygun gözetim ve şeffaflıktan yoksundur ve suistimale açık olabilmektedir. Sağlam bir yasal çerçeve fayda-maliyet analizini kolaylaştırmakta ve bir teşvik belirli bir firma veya projeye göre uyarlandığında ortaya çıkabilecek yolsuzluk fırsatlarını sınırlamaktadır. Ayrıca yasama organının gözden geçirme fırsatına sahip olmasını sağlamakta ve kamuoyu yorumu, gözetimi ve gerekirse yürürlükten kaldırılması veya değiştirilmesi için bir yapı oluşturmaktadır (Ross, 2018).

Yüksek eşitsizlik seviyeleri büyümeyi engelleyebileceğinden bu konunun etkili bir şekilde ele alınması önemlidir. Düşük eşitsizlik seviyelerine sahip ülkeler daha uzun süreler boyunca daha yüksek büyüme oranlarını sürdürme eğilimindedir. Ayrıca, eşitsizliğin yüksek olduğu yerlerde ekonomik büyüme yoksulluğu azaltmada daha az etkilidir (United Nations [UN], 2013). Artan eşitsizlikler sağlıklı bir demokrasi için gerekli olan güveni zedelemekte ve sosyal tabakalaşmanın ve konut ayrımcılığının artmasına neden olabilmektedir. Yüksek düzeydeki eşitsizlik, politikaların ve kurumların meşruiyetini ve istikrarını zayıflatarak ekonomik büyüme için gereken yatırımlar üzerinde caydırıcı bir etki yaratmaktadır. Gelir eşitsizliği, zenginlerin, hükümetlerin yeniden dağıtıcı mali politikaları destekleme ve insan haklarını gerçekleştirme kabiliyetlerini sınırlayan ayrıcalıklı vergi muamelesi için lobicilik yapmak gibi daha da büyük eşitsizliklere sebep olan faaliyetlerde bulunmalarına neden olmaktadır (Goñi vd., 2011).

Vergi harcamaları adalet üzerinde de olumsuz etkiler oluşturabilmekte ve eşitlik hedeflerine ulaşmanın kötü bir yolu olabilmektedir. Örneğin artan oranlı bir vergi sisteminde, vergilendirilebilir geliri azaltan herhangi bir politika, en yüksek marjinal vergi dilimindekilere en çok fayda sağlayacak ve vergi sistemi dışındakilere hiçbir fayda sağlamayacaktır. Ayrıca özel çıkar grupları, vergi indirimlerini açıkça harcama desteğinden daha çok savunmaktadırlar. Vergi harcamaları çoğu zaman düzenli bütçede harcama konusunda kararlaştırılan incelemeleri atlatmakta ve bütçe sürecinde yıllık yenilenme gerektirmemektedir. Bu şeffaflık eksikliği, vergi harcamalarının politika yapıcılar açısından neden çekici olduğunu açıkça göstermektedir (Tyson, 2014).

Gelir dağılımına yönelik bu olumsuz etkilerin azaltılabilmesi için OECD (2010) raporunda da vurgulandığı üzere, vergi harcamalarının kapsamlı etki analizlerinin yapılması, hedefleme mekanizmalarının geliştirilmesi ve raporlama standartlarının uluslararası iyi uygulamalara uygun şekilde düzenlenmesi önem arz etmektedir. Ayrıca bazı araştırmacılar (Zee, 2005; Burman vd., 2008) doğrudan sosyal transfer harcamalarının vergi harcamalarına kıyasla daha şeffaf, hedef odaklı ve etkin sonuçlar verebileceğini savunmaktadır. Bu yaklaşım, özellikle düşük gelir gruplarının desteklenmesinde vergi harcamaları yerine doğrudan kamu transferlerinin kullanılmasının sosyal adalet açısından daha faydalı olacağını ortaya koymaktadır.

Vergi harcamalarının gelir dağılımı üzerindeki etkisi kurumsal kalite düzeyine son derece duyarlıdır. Kurumsal kalite; hukukun üstünlüğü, yolsuzluğun kontrolü, hükümet etkinliği, düzenleyici kalite ve hesap verebilirlik gibi yönetim boyutlarını kapsayan bir bileşik göstergedir (Kaufmann vd., 2011). Yüksek kurumsal kalite, vergi harcamalarının daha hedefli, şeffaf ve etkin uygulanmasını sağlayarak gelir dağılımında eşitsizliği azaltıcı bir etki yaratabilir. Buna karşılık, zayıf kurumsal yapılar vergi harcamalarının rant kollama ve ayrıcalıklı kesimlere kaynak aktarma aracına dönüşmesine neden olabilir (Gupta vd., 2002).

3. Literatür Taraması

Vergi harcamaları, literatürde hem teorik çerçevesi hem de pratik uygulamaları açısından geniş bir inceleme alanı bulmuştur. Daha önce belirtildiği üzere Surrey (1973), bu kavramı ilk kez sistematik şekilde tanımlayarak, vergi harcamalarının görünmez bütçe harcamaları olarak kamu gelirlerini azalttığını ve mali planlama süreçlerinde geleneksel harcamalar kadar dikkate alınması gerektiğini vurgulamıştır. Bu öncü yaklaşım, daha sonraki ampirik çalışmalar için önemli bir teorik zemin oluşturmuştur. Literatürde yer alan çalışmalar tarihsel olarak değil, konu bakımından sıralanmıştır. Ancak aynı konudaki çalışmalar tarihsel sıralamaya tabi tutulmuştur.

Zodrow (2003), vergi rekabeti ve koordinasyonu üzerine odaklanarak, özellikle AB ülkelerinde yatırım teşvikleri ve vergi istisnalarının ülkeler arası vergi rekabetini artırarak vergi gelirlerinde erozyona yol açabileceğini belirtmiştir. Bu bakış açısı, vergi harcamalarının sadece iç gelir dağılımını değil, aynı zamanda uluslararası düzeyde vergi tabanını da etkilediğini göstermektedir.

Zee (2005), gelişmekte olan ülkelerde kişisel gelir vergisi reformlarına ilişkin karşılaştırmalı bir inceleme sunmuş ve vergi harcamalarının yerine doğrudan kamu harcamalarının kullanılmasının, sosyal hedeflere ulaşmada genellikle daha etkin ve şeffaf sonuçlar verdiğini savunmuştur. Bu çalışma, özellikle hedefleme mekanizması zayıf olan ülkelerde vergi harcamalarının kaynak israfına yol açabileceği uyarısını yapmaktadır.

Burman vd. (2008), ABD için yaptıkları detaylı bir mikro-simülasyon analizinde, toplam bireysel gelir vergisi harcamalarının tahmin edilenden çok daha büyük bir bütçe yükü yarattığını ve bu harcamaların beklenen yatırım ve büyüme etkilerini sınırlı ölçüde sağladığını ortaya koymuştur. Çalışma, vergi harcamalarının çoğunlukla yüksek gelirli bireylerin vergi planlaması amacıyla kullanıldığını ve bu durumun vergi sisteminde etkinlik kaybına yol açtığını göstermektedir.

Coady vd. (2010), yakıt sübvansiyonlarının büyük oranda yüksek gelirli kesimlerce kullanıldığını ve bu tür dolaylı harcamaların eşitsizliği artırabileceğini göstermiştir. Zucman (2015) ise vergi kaçırma ve offshore hesapların özellikle sermaye gelirlerinde yoğunlaşarak gelir dağılımındaki adaletsizliği artırdığına dikkat çekmiştir.

Prammer (2011), Avrupa Birliği ülkeleri özelinde yaptığı ampirik analizde benzer sonuçlara ulaşmış; vergi harcamalarının çoğu zaman yüksek gelir grupları lehine asimetric fayda sağladığını, dolayısıyla gelir dağılımını iyileştirmek yerine eşitsizliği artırabileceğini ifade etmiştir. Ayrıca, Prammer çalışmasında, dolaylı vergi istisnalarının düşük gelirli haneler için anlamlı bir destek sağlamadığını, yüksek gelirli hanelerin tüketim kompozisyonu nedeniyle dolaylı vergi avantajlarından daha fazla yararlandığını belirtmiştir.

Avram vd. (2014), EUROMOD mikro-simülasyon aracını kullanarak seçilmiş AB ülkelerindeki kişisel gelir vergisi sistemlerindeki vergi harcamalarının boyutunu ve bunların yeniden dağıtıcı etkilerini ölçmüşlerdir. Analizin ayırt edici bir özelliği, yazarların sadece amaçlarına göre değil, aynı zamanda yardımın tasarımına göre de vergi yardımı türleri arasında açıkça ayırım yapmalarıdır. Çalışmada, bir vergi indiriminin ilgili vergi matrahının azaltılması yoluyla mı (yani bir ödenek yoluyla) yoksa brüt vergi yükümlülüğünün azaltılması yoluyla mı (vergi kredisi) verildiğinin, vergi sonrası gelir dağılımı üzerindeki nihai etki üzerinde ihmal edilemez etkilere sahip olduğu

savunulmaktadır. Aynı yöntemi kullanan Figari ve Paulus (2015), çeşitli vergi ve sosyal yardım senaryolarının eşitsizlik üzerindeki etkilerini karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Bu çalışmalar, özellikle düşük gelir gruplarına yönelik hedeflenmiş yardımların redistribütif etkisinin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, Immervoll ve Richardson (2011) tarafından gerçekleştirilen mikro-simülasyon çalışmasında, düşük gelirli hanelere uygulanan vergi kredilerinin yeniden dağıtım üzerindeki etkisi analiz edilmiştir.

Martinez-Vazquez vd. (2012), vergi ve kamu harcamalarının eşitsizlik üzerindeki etkisini panel veri yöntemiyle ele almış; özellikle sosyal transferlerin ve doğrudan vergilerin gelir eşitsizliğini azaltma potansiyelinin yüksek olduğunu vurgulamıştır.

Burman vd. (2017), vergi harcamalarının dağılımsal etkilerini detaylı biçimde incelemiş ve ABD örneğinde bireysel vergi harcamalarının yaklaşık %70'inin en yüksek %20'lik gelir grubuna aktarıldığını belirleyerek, vergi harcamalarının dağılımsal etkilerinin adalet ilkesine aykırı olabileceğini vurgulamışlardır. Bu bulgu, vergi harcamalarının teorik olarak düşük ve orta gelir gruplarını desteklemesi beklentisinin pratikte gerçekleşmediğini göstermekte ve bu araçların regresif bir etki yaratabileceğini ortaya koymaktadır.

Borba vd. (2025) agent-tabanlı modelleme çalışması, vergi harcamalarının tek başına gelir eşitsizliğini azaltmada yeterli olmadığını, servet vergisi gibi alternatif politikalarla birlikte yürütülmesinin daha etkili sonuçlar doğurduğunu göstermiştir.

Redonda vd. (2024), Comprehensive Tax Expenditures Database (GTED) veritabanını kullanarak 105 ülkede sosyal amaçlı vergi harcamalarının toplam vergi kaybının ortalama %27'sini oluşturduğunu ve bu harcamaların ülkelerarası oldukça heterojen dağıldığını tespit etmiştir. Bu çalışma, vergi harcamalarının küresel ölçekte de önemli bir mali yük oluşturduğunu ve hedefleme zafiyetleri nedeniyle eşitsizlik riskini artırabileceğini göstermektedir.

Ayrıca OECD'nin 2024 tarihli "Taxation and Inequality" raporu, özellikle yüksek servet sahiplerine sağlanan vergi harcamalarının servet konsantrasyonunu güçlendirdiğini ve bu nedenle progresif vergi tabanlarının güçlendirilmesi gerektiğini savunmuştur. ABD The Joint Committee on Taxation'ın 2025 öngörü raporu da önümüzdeki on yılda vergi harcamalarının önemli bir bölümünün yine üst gelir gruplarına yoğunlaşacağını göstermektedir. Bu bulgular, 2000'li yıllardan bu yana süregelen regresif dağılım eğiliminin hâlâ geçerli olduğunu ortaya koymaktadır.

Çalışmalar, vergi harcamalarının sosyal ve ekonomik amaçlara ulaşmadaki rolünün her ülkenin kurumsal kapasitesine ve hedefleme kalitesine bağlı olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Yüksek gelir gruplarına orantısız fayda sağlama riski, mevcut vergi harcamalarının daha iyi raporlanması, düzenli etki analizleri yapılması ve alternatif transfer mekanizmalarıyla dengelenmesi gerektiğini göstermektedir. OECD (2024), Redonda vd. (2024) Borba vd. (2025) gibi yeni kuşak çalışmalar, politika yapıcılarının vergi harcamalarını doğrudan sosyal transferler ve progresif vergi reformları ile bütünleştirerek daha adil ve sürdürülebilir bir mali yapı kurabileceğine işaret etmektedir.

Bazı çalışmalar, vergi harcamalarının gelir dağılımı üzerindeki etkisinin kurumsal kalite düzeyine bağlı olarak yön değiştirebildiğini göstermektedir. Örneğin, kurumlar güçlü olduğunda vergi harcamaları sosyal amaçlı transfer işlevi görebilirken; zayıf kurumsal ortamlarda yüksek gelir gruplarına sağlanan vergi avantajları eşitsizliği artırabilmektedir (Zee vd., 2002; Clausen, 2020).

Yüksek kurumsal kalite, yeniden dağıtım mekanizmalarının şeffaf, etkin ve kapsayıcı biçimde işlemlerini sağlayarak gelir dağılımında eşitsizliği azaltıcı yönde rol oynayabilmektedir (Acemoğlu, vd., 2005). Özellikle hukukun üstünlüğü ve yolsuzluğun kontrolü gibi göstergeler, kamu kaynaklarının hangi kesimlere yönlendirileceğini doğrudan belirlediği için kritik öneme sahiptir. Chong ve Gradstein (2007), çalışmalarında kurumsal zayıflığın gelir eşitsizliğini artırdığını ve demokratik hesap verebilirliğin yeniden dağıtıcı politikaların etkinliğini güçlendirdiğini tespit ederek, kurumsal kalitenin yüksek olduğu ülkelerde gelir dağılımındaki adaletsizliklerin daha sınırlı olduğunu, düşük kurumsal ortamlarda ise gelir uçurumlarının derinleştiğini belirtmişlerdir.

Yüksek kurumsal kalite, yalnızca vergi harcamaları ve sosyal transferler gibi doğrudan yeniden dağıtım mekanizmaları üzerinden değil; aynı zamanda dolaylı kanallar aracılığıyla da eşitsizlikleri etkilemektedir. Örneğin, etkin bir düzenleyici çerçeve sermaye birikimi ve yatırımın daha geniş toplumsal kesimlere yayılmasına yardımcı olurken (Besley ve Persson, 2011), kurumsal zafiyetin hâkim olduğu ekonomilerde rant kollama davranışları artmakta, kamu kaynakları ayrıcalıklı kesimlere yönelmekte ve gelir eşitsizliği artmaktadır (Gupta vd., 2002; North, 1990).

Kurumsal kalitenin eşitsizlik üzerindeki etkisi, sadece ekonomik büyüme kanalıyla değil, aynı zamanda vergi adaleti, kamu hizmetlerinin kapsayıcılığı ve hukuki güvenceler yoluyla da ortaya çıkmaktadır. Demokrasinin kurumsal temellerinin güçlü olduğu ülkelerde kamu harcamalarının sosyal sektörlere (eğitim, sağlık) yönelmesi daha olasıdır ve bu da gelir eşitsizliğini azaltıcı etki yaratmaktadır (Rodrik vd., 2004).

Literatür bir bütün olarak değerlendirildiğinde gerek vergi harcamalarının gerekse kurumsal kalitenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkilerinin birbirinden bağımsız olarak incelendiği görülmektedir. Ancak iki unsurun birlikte incelendiği çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda çalışma vergi harcamalarının gelir eşitsizliği üzerindeki etkisinde kurumsal kalite unsurunun nasıl bir rol oynadığını tespit etmeyi ve literatürdeki bu boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır.

4. Veri Seti ve Ekonometrik Yöntem

Çalışma, vergi harcamalarının (vazgeçilen vergi gelirlerinin) gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini ve bu etkinin kurumsal kalite performansına göre değişip değişmediğini 2006-2022 dönemindeki yıllık veriler temelinde 10 ülke (Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Arjantin, Avustralya, Brezilya, Fransa, Hindistan, İngiltere, Kanada, Meksika) için panel regresyon yöntemi ile incelemektedir. Dengeli panel veri seti 10 ülkeye ve her bir ülkeye ait 17 yıllık gözlemlerden oluşmaktadır. Analize dahil edilen ülkeler, vergi harcamasına ait verinin sınırlı olması nedeniyle bu şekilde seçilmiştir. Çalışmada kullanılan vergi harcaması değişkeni, Redonda vd. (2024) tarafından sunulan Global Vergi Harcaması veri tabanından (Global Tax Expenditures Database [GTED], 2025) elde edilmiştir. Kurumsal kalite göstergeleri, Dünya Yönetişim Göstergeleri (Worldwide Governance Indicators, 2024) veri tabanından ve analizde kullanılan diğer tüm değişkenler Dünya Bankası Dünya Kalkınma Göstergeleri veri tabanından alınmıştır (Worl Bank, 2025).

Çalışmada öncelikle vergi harcamalarının gelir eşitsizliği üzerindeki doğrudan etkisi Eşitlik (1) ile gösterilen panel regresyon modeli tahmin edilmiştir.

$$GINI_{it} = \beta_0 + \beta_1 VH_{it} + \beta_i Z_{it} + \mu_i + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

Eşitlik (1)'deki i ve t alt indisleri sırasıyla ülke ve zamanı temsil etmektedir. β_0 sabit terimi, μ_i ülkeye has gözlemlenemeyen birim etkileri, ε_{it} ortalaması sıfır, varyansı sabit ve bağımsız-özdeş dağılıma sahip hata terimini göstermektedir.

Gelir eşitsizliği bağımlı değişkeni $GINI_{it}$, Gini endeksi ile ölçülmektedir. VH_{it} ile ifade edilen vergi harcaması, Redonda vd. (2025) tarafından sunulmuş GTED'den elde edilen vazgeçilen vergi gelirlerinin GSYH içindeki payı ile temsil edilmiştir. Z_{it} gelir eşitsizliğini etkileyen kontrol değişken setini göstermektedir. Kontrol değişkenler: (i) Enflasyon oranı (ENF), GSYH deflatoründeki yüzde değişim, (ii) Nüfus artış oranı (NUFUS), yıl ortası nüfustaki yüzde değişimi, (iii) Kamu harcaması (HARC), kamunun nihai tüketim harcamalarının GSYH içindeki payı, (iv) Kadın İşgücü (K-İŞG) kadın işgücünün toplam işgücü içindeki payı ve (v) Cari denge (CARİ-D) cari işlemler dengesinin GSYH içindeki payıdır. Değişkenlerden gini, vergi harcamaları, enflasyon (1+enflasyon oranı şeklinde), kamu harcamaları ve kadın işgücü doğal logaritmik dönüşüme tabi tutulmuştur.

Vergi harcamalarının gelir eşitsizliği üzerindeki kurumsal kaliteye bağlı dolaylı etkileri Eşitlik (2) ile gösterilen panel regresyon modeli tahmin edilmiştir.

$$GINI_{it} = \beta_0 + \beta_1 VH_{it} + \beta_2 KURUM_{it} + \beta_3 (VH * KURUM)_{it} + \beta_i Z_{it} + \mu_i + \varepsilon_{it} \quad (2)$$

Eşitlik (2)'deki $KURUM_{it}$ kurumsal kaliteyi temsil etmektedir. Kurumsal kalite tek bir değişken yerine altı farklı alt değişken ile temsil edilmektedir. Endeksler -2.5 ile +2.5 arasında değer almaktadır. +2.5'e doğru gittikçe kurumsal kalite artmaktadır. Kurumsal kalite göstergeleri: (i) Yolsuzluğun kontrolü (YOLSUZLUK), (ii) Hükümetin etkinliği (ETKİNLİK), (iii) Siyasi istikrar ve şiddet/terörizm yokluğu (İSTİKRAR), (iv) Düzenleyici kalite (DÜZENLEME), (v) Hukukun üstünlüğü (HUKUK) ve (vi) Demokratik katılım ve hesap verebilirlik (DEMOKRASİ). $(VH * KURUM)_{it}$ ise vergi harcamalarının kurumsal kalite değişkeni ile çarpılıp modele eklendiği etkileşim değişkenini temsil etmektedir. Etkileşim teriminin katsayısının işaretine göre vergi harcamalarının gelir eşitsizliği üzerindeki dolaylı etkisi değişebilecektir.

Analizde kullanılan değişkenlere ilişkin özet istatistikler Tablo 1'de raporlanmıştır. Gini endeksinin ortalaması yaklaşık olarak 36,7 ve standart sapması 6,4'tür. Standart sapmanın yüksek değeri ülkeler arasındaki gelir eşitsizliği farkının önemli olduğunu göstermektedir. Endeksin minimum değeri 28,4 ve maksimum değeri 49,2'dir. Vergi harcamalarının ise ortalaması yaklaşık olarak 4,72, minimum değeri yaklaşık olarak 0,83, maksimum değeri yaklaşık olarak 10,24'dür.

Tablo 1. Özet İstatistikler

Değişken	Ortalama	Medyan	Standart Sapma	Min	Max	N
GINI	36,727	35,4	6,407	28,4	49,2	170
VH	4,724	4,427	2,330	0,829	10,238	170
ENF	6,332	2,945	10,205	-0,663	69,876	170
K-İŞG	42,593	45,314	6,533	24,29	48,418	170
NUFUS	0,853	0,823	0,494	-1,854	2,061	170
HARC	17,583	18,837	4,184	9,802	24,84	170
CARİ-D	-1,113	-1,913	3,215	-7,565	8,9	170
YOLSUZLUK	0,786	1,29	1,022	-1,021	2,062	170
ETKİNLİK	0,892	1,386	0,818	-0,588	1,892	170
İSTİKRAR	0,207	0,363	0,702	-1,356	1,364	170
DÜZENLEME	0,83	1,28	0,889	-1,066	1,88	170
HUKUK	0,847	1,441	0,993	-0,869	1,942	170
DEMOKRASİ	0,901	1,121	0,508	-,12	1,502	170

Değişkenler arasındaki ikili korelasyonlar Tablo 2'de özetlenmiştir. Değişkenlerin önündeki L harfi değişkenin doğal logaritmik değerinin alındığını ifade etmektedir. Tabloya göre gelir eşitsizliğini temsil eden gini endeksi ile vergi harcamaları arasında pozitif ancak zayıf korelasyon bulunmaktadır. Kurumsal kalite değişkenleri arasındaki yüksek korelasyon nedeniyle her bir kalite alt değişkeninin etkisi farklı regresyonlarda değerlendirilmiştir.

Tablo 2. Korelasyon Matrisi

Değişken	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)
(1) LGINI	1,00												
(2) LVH	0,05	1,00											
(3) LENF	0,54	-0,13	1,00										
(4) LK-İŞG	-0,64	0,20	-0,33	1,00									
(5) NUFUS	0,36	0,46	0,14	-0,34	1,00								
(6) LHARC	-0,72	0,09	-0,35	0,81	-0,35	1,00							
(7) CARİ-D	-0,30	-0,77	-0,09	0,09	-0,50	0,09	1,00						
(8) YOLSUZLUK	-0,87	0,17	-0,66	0,66	-0,22	0,69	0,13	1,00					
(9) ETKİNLİK	-0,85	0,21	-0,71	0,60	-0,14	0,57	0,07	0,96	1,00				
(10) İSTİKRAR	-0,81	0,18	-0,46	0,78	-0,13	0,73	0,10	0,87	0,83	1,00			
(11) DÜZENLEME	-0,79	0,21	-0,75	0,66	-0,20	0,58	0,08	0,94	0,95	0,79	1,00		
(12) HUKUK	-0,83	0,24	-0,72	0,59	-0,17	0,62	0,05	0,97	0,97	0,83	0,95	1,00	
(13) DEMOKRASİ	-0,88	0,19	-0,61	0,66	-0,19	0,73	0,13	0,97	0,93	0,88	0,89	0,96	1,00

5. Ampirik Sonuçlar

Çalışmada panel regresyon modeli kullanılmıştır. Regresyon modeli, ülkeye özgü gözlemlenemeyen birim etkilerini dikkate alan ve ülkeler arasındaki yatay-kesit bağımlılığına karşı dirençli standart hatalar üreten Driscoll ve Kraay (1998) tarafından önerilen sabit etki tahmincisi kullanılarak tahmin edilmiştir. Değişkenlere ilişkin yatay-kesit bağımlılığı sonuçları Ek 1’de verilmiştir. Sabit etki tahmincisine ilişkin panel regresyon sonuçları Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablonun ilk sütunu kontrol değişkenlerin gelir eşitsizliğini temsil eden Gini endeksi üzerindeki etkilerini göstermektedir. Regresyon sonuçlarına göre, nüfustaki artış gini endeksini pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde etkilemektedir. Bu sonuca göre nüfustaki bir artış gelir eşitsizliğini artırmaktadır. Enflasyondaki artış da beklentilere paralel olarak gelir eşitsizliğini artırmaktadır. Ancak etki istatistiksel olarak anlamsızdır. Kamu harcamalarındaki ve kadın işgücündeki artış ise gelir eşitsizliğini azaltmaktadır. Ancak kadın işgücünün etkisi istatistiksel olarak anlamsızdır. Cari dengenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi ise pozitif ve istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 3’ün ikinci sütunu, Eşitlik (1)’in tahminine, sonuç raporının eklenmesiyle oluşturulmuştur. Sonuçlara göre vergi harcamasının Gini endeksi üzerinde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Bulgular vergi harcamalarındaki artışın gelir eşitsizliğini derinleştirdiğine vurgu yapmaktadır. Tablo 3’teki üçüncü ve sonraki sütunlar ise farklı kurumsal kalite göstergelerine göre Eşitlik (2)’nin tahminini içermektedir. Modele yolsuzluk değişkeni ve etkileşim terimi (vergi harcaması ile yolsuzluğun çarpımı) eklendiğinde vergi harcamasının gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi hala pozitif ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Etkileşim teriminin etkisi ise negatif ve istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 3. Panel Regresyon Sonuçları

Değişken	(1) LGINI	(2) LGINI	(3) LGINI	(4) LGINI	(5) LGINI	(6) LGINI	(7) LGINI	(8) LGINI
NUFUS	0,0392*** (0,0106)	0,0378*** (0,0107)	0,0233*** (0,00687)	0,0329** (0,0114)	0,0374*** (0,00968)	0,0281*** (0,00889)	0,0359*** (0,0104)	0,0305*** (0,00830)
LENF	0,000584 (0,00204)	-0,0000249 (0,00190)	-0,00428 (0,00274)	-0,000310 (0,00222)	-0,00334* (0,00181)	-0,00325* (0,00186)	-0,00181 (0,00201)	-0,00302 (0,00211)
LEXP	-0,123** (0,0527)	-0,111** (0,0480)	-0,108** (0,0495)	-0,111** (0,0494)	-0,129** (0,0520)	-0,145** (0,0520)	-0,120** (0,0533)	-0,130** (0,0484)
LK-İŞG	-0,130 (0,168)	-0,181 (0,163)	-0,141 (0,126)	-0,171 (0,146)	-0,233 (0,139)	-0,248 (0,143)	-0,196 (0,169)	-0,154 (0,141)
CARİ-D	0,00360* (0,00188)	0,00421** (0,00182)	0,00405** (0,00158)	0,00442** (0,00182)	0,00304* (0,00145)	0,00390** (0,00167)	0,00419** (0,00170)	0,00344* (0,00163)
LVH		0,0216* (0,0105)	0,0303** (0,0129)	0,0392** (0,0172)	-0,0157** (0,00620)	0,0344*** (0,00913)	0,0282** (0,0127)	0,0495** (0,0206)
YOLSUZLUK			0,126*** (0,0207)					
LVH*YOLSUZLUK			-0,0480*** (0,00864)					
ETKİNLİK				0,0712** (0,0307)				
LVH*ETKİNLİK				-0,0314* (0,0154)				
İSTİKRAR					0,0577** (0,0217)			
LVH*İSTİKRAR					-0,0544*** (0,0112)			
DÜZENLEME						0,0923*** (0,0230)		
LVH*DÜZENLEME						-0,0530*** (0,0104)		
HUKUK							0,0534** (0,0229)	
LVH*HUKUK							-0,0318** (0,0135)	
DEMOKRASİ								0,115*** (0,0284)
LVH*DEMOKRASİ								-0,0678*** (0,0197)
SABİT	4,395*** (0,526)	4,522*** (0,513)	4,330*** (0,413)	4,444*** (0,431)	4,833*** (0,422)	4,853*** (0,472)	4,596*** (0,518)	4,435*** (0,463)
N	170	170	170	170	170	170	170	170
adj. R ²	0,26	0,29	0,42	0,32	0,39	0,39	0,32	0,36
F testi	233,96***	242,08***	133,7***	85,40***	171,08***	154,84***	118,32***	109,57***

Not: *, **, *** sırasıyla %90, %95 ve %99 anlamlılık düzeyinde yokluk hipotezinin reddedildiğini göstermektedir.

Bu sonuca göre vergi harcamasının gelir eşitsizliği üzerindeki doğrudan etkisi pozitifken, yolsuzluk seviyesi ile ölçülen kurumsal kalite düzeyine bağlı dolaylı etkisi negatiftir. Buna göre kurumsal kalite seviyesi yüksek olan ülkelerde vergi harcamasının gelir eşitsizliği üzerindeki olumsuz etkisi hafiflemektedir. Hükümetin etkinliği (ETKİNLİK), düzenleyici kalite (DÜZENLEME), hukukun üstünlüğü (HUKUK) ve demokratik katılım ve hesap verebilirlik (DEMOKRASİ) değişkenlerinin vergi harcamasının gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi de benzer şekilde hala pozitif ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Etkileşim teriminin etkisi ise negatif ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Yalnızca siyasi istikrar ve şiddet/terörizm yokluğu (İSTİKRAR) durumunda vergi harcamasının gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamlı şekilde negatife dönmektedir. Aynı zamanda etkileşim teriminin de etkisi negatif ve anlamlıdır.

Sonuçlar, vergi harcamasındaki artışın gelir eşitsizliğini artırdığını ifade etmektedir. Ancak vergi harcamasının gelir eşitsizliği üzerindeki olumsuz etkisi kurumsal kalite seviyesinin yüksek olduğu ülkelerde daha düşük olmaktadır. Kurumsal kalite seviyesindeki artış vergi harcamasının gelir eşitsizliği üzerindeki negatif etkisini hafifletmektedir.

6. Sonuç ve Değerlendirme

Bu çalışma, 2006-2022 döneminde on ülkenin yıllık verileri üzerinden panel regresyon yöntemi kullanılarak, vergi harcamalarının gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini ve bu etkinin kurumsal kalite düzeyine bağlı olarak nasıl değiştiğini incelemektedir. Bulgular, vergi harcamalarının doğrudan etkisinin pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermiştir. Yani vergi harcamaları, tek başına değerlendirildiğinde, gelir eşitsizliğini artırıcı yönde işlemektedir. Bu sonuç, Baneman vd. (2012), Prammer (2011), Coady vd. (2010), Avram vd. (2012), Martinez-Vazquez vd. (2012) ve Burman vd. (2017) gibi çalışmalarla paralellik göstermektedir. Söz konusu çalışmalar da vergi harcamalarının yüksek gelir gruplarına orantısız biçimde fayda sağladığını ve çoğu durumda regresif sonuçlar doğurduğunu ortaya koymuştur.

Bu çalışmanın özgün katkısı, kurumsal kalite ile etkileşim değişkenleri üzerinden elde edilen bulgularla ortaya çıkmaktadır. Analiz, yolsuzluğun kontrolü, hükümet etkinliği, düzenleyici kalite, hukukun üstünlüğü ve demokratik hesap verebilirlik göstergeleri yüksek olduğunda, vergi harcamalarının eşitsizliği artırıcı etkisinin azaldığını, hatta bazı durumlarda etkisiz hale geldiğini göstermiştir. Bu sonuç, Chong ve Gradstein (2007), Gupta vd. (2002) ve North (1990) tarafından öne sürülen, “kurumsal kalitenin eşitsizlik üzerinde sınırlandırıcı bir rol oynadığı” yönündeki bulgularla uyumlu bir kanıt sunmaktadır. Ayrıca Clausing (2020)’in kurumsal bağlamın vergi politikalarının dağılımsal sonuçlarını belirlediğine ilişkin çıkarımlarını da desteklemektedir.

Çalışmanın en dikkat çekici bulgularından biri, siyasi istikrar değişkeni altında elde edilmiştir. Bu durumda vergi harcamalarının eşitsizlik üzerindeki etkisi negatife dönmüş, yani istikrarlı siyasi ortamlarda vergi harcamaları eşitsizliği azaltıcı bir araç haline gelmiştir. Bu bulgu, literatürde sınırlı biçimde tartışılmış bir noktaya işaret etmektedir. Örneğin Redonda vd. (2024), vergi harcamalarının dağılımsal etkilerinin ülkelerin yönetim kapasitesine bağlı olarak değiştiğini vurgulasa da siyasi istikrar faktörünü eşitsizlik azaltıcı mekanizma olarak açık biçimde ortaya koymamıştır. Bu anlamda çalışma, literatürde görece az ele alınmış bir boyutu ampirik olarak teyit ederek yeni bir katkı sunmaktadır.

Kontrol değişkenlerine ilişkin bulgular da literatürle uyum içindedir. Nüfus artışının ve cari işlemler açığının eşitsizliği artırıcı etkisi, demografik baskılar ve dış dengesizliklerin gelir dağılımını olumsuz etkilediğini ortaya koyan Martinez-Vazquez vd. (2012) ile benzerlik göstermektedir. Kamu harcamalarının eşitsizliği azaltıcı etkisi ise, sosyal transferlerin ve kamusal hizmetlerin dağılımsal rolünü vurgulayan OECD (2010) ve Immervoll ve Richardson (2011) ile paralellik arz etmektedir.

Sonuç olarak, bu çalışma vergi harcamalarının gelir eşitsizliği üzerindeki etkisinin kurumsal kalite unsuruna son derece duyarlı olduğunu ortaya koymaktadır. Bulgular, güçlü kurumsal yapılara sahip ülkelerde vergi harcamalarının sosyal politika aracı olarak işlev görebileceğini, zayıf kurumsal yapılarda ise eşitsizliği derinleştiren bir mekanizma haline geldiğini göstermektedir. Literatürle karşılaştırıldığında çalışma, hem var olan bulguları teyit eden hem de siyasi istikrar boyutunu öne çıkararak farklılaşan bir katkı sunmaktadır. Bu nedenle eşitsizlikle mücadelede vergi politikaları, yalnızca teknik tasarımlar çerçevesinde değil, kurumsal reformlarla bütünleşik biçimde ele alınmalıdır.

Politika yapıcılar açısından bulgular üç temel çıkarım sunmaktadır. İlk olarak, vergi harcamalarının dağılımsal etkisi kurumsal bağlamdan bağımsız ele alınmamalıdır; güçlü kurumlar olmaksızın vergi harcamaları eşitsizlik azaltıcı bir araç olamamaktadır. İkinci olarak, şeffaflık ve hesap verebilirlik standartlarının geliştirilmesi, vergi harcamalarının rant transferi mekanizmasına dönüşmesini engelleyebilir. Üçüncü olarak, düşük gelirli gruplara yönelik hedefleme mekanizmalarının güçlendirilmesi, vergi harcamalarının sosyal faydasını artırabilir.

Gelecek araştırmalar açısından, ülke kapsamının genişletilmesi, mikro-veri setlerinin kullanılması ve kurumsal kaliteyi ölçmek için alternatif endekslerin (QoG, V-Dem) dâhil edilmesi, bulguların sağlamlığını test etmek açısından faydalı olacaktır. Ayrıca, yapısal eşitlik modelleri veya

nedensellik analizleri gibi yöntemsel çeşitlilik, kurumsal kalite ile vergi harcamaları arasındaki nedensel ilişkilerin daha ayrıntılı biçimde ortaya konulmasına katkı sağlayabilir.

Kaynaklar

- Acemoğlu, D., Johnson, S. ve Robinson, J. A. (2005). Institutions as a fundamental cause of long-run growth. P. Aghion ve S. N. Durlauf (Ed.), *Handbook of Economic Growth (Volume 1A)* içinde (s. 385-472). [https://doi.org/10.1016/S1574-0684\(05\)01006-3](https://doi.org/10.1016/S1574-0684(05)01006-3)
- Avram, S., Levy, H. ve Sutherland, H. (2014). Income redistribution in the European Union. *IZA Journal of European Labor Studies*, 3, 22. <https://doi.org/10.1186/2193-9012-3-22>
- Baneman, D., Rosenberg, J., Toder, E. ve Williams, R. C. (2012). *Curbing tax expenditures*. Urban Institute. <https://www.urban.org/research/publication/curbing-tax-expenditures>
- Besley, T. ve Persson, T. (2011). *Pillars of prosperity: The political economics of development clusters*. Princeton University Press. <https://doi.org/10.1515/9781400840526>
- Borba, J. S., Gonçalves, S. ve Anteneodo, C. (2025). Inequality in a model of capitalist economy. *Physica A: Statistical Mechanics and its Applications*, 664, 130457. <https://doi.org/10.1016/j.physa.2025.130457>
- Burman, L., Toder, E. J., Berger, D. ve Rohaly, J. (2017). Economic and distributional effects of tax expenditure limits. A. J. Auerbach ve K. Smetters (Ed.), *The Economics of Tax Policy* içinde (s. 109-144). <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780190619725.003.0008>
- Burman, L.,E., Christopher G. ve Eric J. T. (2008). How big are total individual income tax expenditures, and who benefits from them?. *American Economic Review*, 98(2). 79–83. <https://doi.org/10.1257/aer.98.2.79>
- Chong, A. ve Gradstein, M. (2007). Inequality and institutions. *The review of Economics and Statistics*, 89(3), 454-465. <https://doi.org/10.1162/rest.89.3.454>
- Clausing, K. A. (2020). Taxing multinational companies in the 21st Century. J. Shambaugh ve R. Nunn (Ed.), *Tackling the tax code: Efficient and equitable ways to raise revenue* içinde (s. 237-283). <https://www.brookings.edu/articles/taxing-multinational-companies-in-the-21st-century/>
- Coady, D., Gillingham, R., Ossowski, R., Piotrowski, J., Tareq, S. ve Tyson, J. (2010). *Petroleum product subsidies: costly, inequitable, and rising*. Washington, DC: International Monetary Fund <https://www.imf.org/external/pubs/ft/spn/2010/spn1005.pdf>
- Driscoll, J. C. ve Kraay, A. C. (1998). Consistent covariance matrix estimation with spatially dependent panel data. *Review of Economics and Statistics*, 80(4), 549-560. <https://doi.org/10.1162/003465398557825>
- Figari, F. ve Paulus, A. (2015). The distributional effects of taxes and transfers under alternative income concepts: The importance of three “I”s. *Public Finance Review*, 43(3), 347-372. <https://doi.org/10.1177/1091142113506930>
- Global Tax Expenditures Database (GTED). (2025, 6 Nisan). Comprehensive tax expenditure data to increase transparency and advance reforms. Global Tax Expenditures Database. <https://gted.taxexpenditures.org/>
- Goñi, E., López, J. H. ve Servén, L. (2011). Fiscal redistribution and income inequality in Latin America. *World Development*, 39(9), 1558-1569. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2011.04.025>
- Gupta, S., Davoodi, H. ve Alonso-Terme, R. (2002). Does corruption affect income inequality and poverty?. *Economics of Governance*, 3(1), 23-45. <https://doi.org/10.1007/s101010100039>
- Immervoll, H. ve L. Richardson (2011). Redistribution policy and inequality reduction in OECD Countries: What has changed in two decades?. *OECD Social, Employment and Migration Working Papers*. No. 122, OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/5kg5dlkhjq0x-en>
- Kaufmann, D., Kraay, A. ve Mastruzzi, M. (2011). The worldwide governance indicators: Methodology and analytical issues. *Hague Journal on the Rule of Law*, 3(2), 220-246. <https://doi.org/10.1017/S1876404511200046>

- Koç, O. E., Saraç, T. B., Koç, N. ve Çiçek, U. (2024). The effects of taxes on income distribution justice. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 14(6), 339-351. <https://doi.org/10.32479/ijefi.17362>
- Martinez-Vazquez, J., Moreno-Dodson, B. ve Vulovic, V. (2012). The impact of tax and expenditure policies on income distribution: Evidence from a large panel of countries. *Andrew Young School of Policy Studies Research Paper Series*, No.12-30. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2188608>
- North, D. C. (1990). *Institutions, institutional change and economic performance*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511808678>
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2010). *Tax expenditures in OECD Countries*. OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/9789264076907-en>
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2024). *Taxation and Inequality: OECD Report to G20 Finance Ministers and Central Bank Governors*. OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/8dbf9a62-en>
- Prammer, D. (2011). Taxation papers - Quality of taxation and the crisis: Tax shifts from a growth perspective. *Working Paper No 29*. Directorate General Taxation and Customs Union, European Commission. <https://data.europa.eu/doi/10.2778/29300>
- Redonda, A., Millan, L., Von Haldenwang, C., Berg, S. ve Aliu, F. (2024). *Global tax expenditures transparency index (GTETI) companion paper*. German Institute of Development and Sustainability. <https://coilink.org/20.500.12592/3m1kpna>
- Rodrik, D., Subramanian, A. ve Trebbi, F. (2004). Institutions rule: The primacy of institutions over geography and integration in economic development. *Journal of Economic Growth*, 9(2), 131-165. <https://doi.org/10.1023/B:JOEG.0000031425.72248.85>
- Ross, J. (2018). Tax expenditures and inequality in Latin America. *International Budget Partnership*. <https://internationalbudget.org/publications/tax-expenditures-and-inequality-latin-america/>
- Surrey, S. S. (1973). *Pathways to tax reform: The concept of tax expenditures*. Harvard University Press.
- The Joint Committee on Taxation. (2008). A reconsideration of tax expenditure analysis. *The Joint Committee on Taxation, JCX-37-08*. <https://www.jct.gov/publications/2008/jcx-37-08/>
- The Joint Committee on Taxation. (2025). Estimates of Federal tax expenditures for fiscal years 2024–2033. JCX-36-25. <https://www.jct.gov/publications/2025/jcx-36-25/>
- Thuronyi, V. (1988). *Tax expenditures: A reassessment*. Duke Law Journal, 1155-1206. <https://scholarship.law.duke.edu/dlj/vol37/iss6/2>
- Tyson, J. (2014). Reforming tax expenditures in Italy: What, why, and how?. *IMF Working Paper WP/14/7*. International Monetary Fund. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2014/wp1407.pdf>
- United Nations (UN). (2013). *Inequality matters: Report of the World Social Situation 2013*. United Nations, Economic and Social Affairs ST/ESA/345. <https://www.un.org/esa/socdev/documents/reports/InequalityMatters.pdf>
- World Bank, (2025, 6 Nisan). Worldwide governance indicators. <https://www.worldbank.org/en/publication/worldwide-governance-indicators>
- Zee, H. H. (2005). Personal income tax reform: Concepts, issues, and comparative country developments. IMF Working Paper No. 05/87. <https://ssrn.com/abstract=888133>
- Zee, H. H., Stotsky, J. G. ve Ley, E. (2002). Tax incentives for business investment: A primer for policy makers in developing countries. *World Development*, 30(9), 1497-1516. [https://doi.org/10.1016/S0305-750X\(02\)00050-5](https://doi.org/10.1016/S0305-750X(02)00050-5)
- Zodrow, G. R. (2003). Tax competition and tax coordination in the European Union. *International Tax and Public Finance*, 10, 651–671. <https://doi.org/10.1023/A:1026377819946>
- Zucman, G. (2015). *The hidden wealth of nations: The scourge of tax havens*. The University of Chicago Press. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226245560.001.0001>

Ekler

Ek 1. Pesaran (2004) Yatay-Kesit Bağımlılığı Testi Sonuçları

Değişken	CD-test	p-value
LGİNİ	3,27	0,001
NUFUS	10,52	0,000
LENF	6,56	0,000
LHARC	9,88	0,000
LK-İŞG	10,02	0,000
VH	-1,41	0,159
CARİ-D	1,71	0,087
YOLSUZLUK	3,33	0,001
ETKİNLİK	9,39	0,000
İSTİKRAR	2,37	0,018
DÜZENLEME	0,85	0,397
HUKUK	8,41	0,000
DEMOKRASİ	2,22	0,027